

2. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розвитку фінансової інклюзії в Україні» реєстр.№ 13018 від 13.02.2025. URL: rada.gov.ua

3. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розвитку фінансової інклюзії в Україні» реєстр.№ 13018 –д від 20.03.2025. URL: rada.gov.ua

Охрименко І.Б.,

к.е.н., доцент, доцент кафедри банківської справи та страхування,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Кузьменко Ю.О.,

студентка ОПП «Банківський бізнес», 4 курс,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

БАНКІВСЬКЕ СПОЖИВЧЕ КРЕДИТУВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ

У сучасних умовах необхідною умовою стабільного функціонування всієї банківської системи та забезпечення економічного зростання є розвиток банківського споживчого кредитування. Протягом останніх років банківська система України розвивалась в умовах комплексного негативного впливу пандемії COVID-19, воєнних дій, економічної та політичної кризи. В свою чергу актуальність дослідження проблем банківського споживчого кредитування полягає в тому, що їх своєчасне виявлення та ефективно подолання дозволить забезпечити якісне функціонування даного сегменту банківської системи.

Економічна нестабільність, викликана повномасштабним вторгненням, має суттєвий вплив на функціонування банківської системи. З початку війни в Україні скороченню споживчого кредитування сприяла складна економічна ситуація, зокрема зростання рівня інфляції та девальвація гривні. Рівень інфляції на кінець 2022 року становив 26,6%, що відповідно суттєво підвищувало вартість кредитів. Інфляція за 2023 рік становила 5,1%, натомість у грудні 2024 року пришвидшилась до 12% у річному вимірі. Вагомим рушієм зростання цін виступало стрімке подорожчання продуктів харчування через низькі врожаї. Також відчутно посилюється ціновий тиск через зростання витрат бізнесу на енергозабезпечення та оплату праці [1]. Інфляція знижує купівельну спроможність грошей, що значно погіршує можливість погашення споживчих кредитів населенням.

Незважаючи на погравлення споживчого кредитування та зростання чистого гривневого кредитного портфеля населення на понад 30% у 2024 році порівняно з 2023, рівень кредитів відносно ВВП та доходів населення залишається досить низьким, що свідчить про значний простір для нарощення портфеля [2]. Особливої уваги тут набуває необхідність вдосконалення підходів оцінки кредитоспроможності позичальників.

Неналежна оцінка кредитоспроможності позичальників є технологічною проблемою, що призводить до збільшення частки проблемної заборгованості в кредитному портфелі банку. Для оцінки кредитоспроможності банки використовують дедалі різноманітніші джерела та методи отримання інформації. В банківській практиці найпоширенішим методом оцінки кредитоспроможності, який ґрунтується на статистичному аналізі даних про фінансовий стан позичальника, є кредитний скоринг. В сучасних умовах традиційні моделі оцінки кредитоспроможності вимагають вдосконалення та адаптації до змін економічної ситуації з урахуванням підвищених ризиків втрат. Від якості оцінки кредитоспроможності напряду залежить ефективність кредитування та зниження кредитних ризиків.

Одним з важливих аспектів є рівень проблемної заборгованості населення. Частка непрацюючих кредитів (NPL) фізичних осіб у банках станом на 01.01.2025 року становила 15,5%, що стало рекордно низьким показником [3]. Найбільший обсяг NPL сконцентрований у державних банках, зокрема у ПриватБанку. Суттєве скорочення NPL відбулося переважно через списання позик фізичних осіб. Також на скорочення частки непрацюючих кредитів вплинуло поліпшення попиту на гривневі кредити. Одним із найбільш ефективних способів вирішення проблеми непрацюючих кредитів є продаж права вимоги третім особам. Завдяки цьому методу банки можуть покращити ліквідність та очистити баланси від токсичних активів.

Не менш важливою проблемою є низькі стандарти оцінювання кредитоспроможності українських позичальників і погана забезпеченість кредитів або ж її повна відсутність. Натомість стягнути кошти з боржника буває складно через неефективність судової системи та державної виконавчої служби.

Динаміка кількості банків в Україні за останні роки поступово скорочується. Станом на 01.01.2025 року кількість діючих банків сягала 61. За період війни ринок покинули 10 банків, серед яких 7 були з іноземним капіталом. Окрім скорочення кількості банків відбувається скорочення і кількості структурних підрозділів банків України. За 2022 рік кількість відділень банків знизилась на 20,2% з 6 685 до 5 336 [3]. До кінця 2024 року кількість зменшилась ще на 6,1% до 5 011 відділень. Найбільше філій закрили державні та іноземні банки. У регіональному розрізі найбільше скорочень відбулось в областях, де активно ведуться бойові дії. Зупинка роботи була пов'язана з необхідністю забезпечити безпеку працівників та оптимізувати витрати.

Тенденція до скорочення чисельності діючих банків та відділень свідчить про очищення банківської системи України, яка насамперед пов'язана з їх недобросовісною діяльністю. Також Україна наближує стандарти національної банківської системи до європейського рівня, де відбувається тенденція до скорочень кількості банків та відділень. Однак важливою проблемою скорочення банківських відділень є негативний вплив на фінансову інклюзію. Зниження доступу населення до базових фінансових послуг гостро відчувається у віддалених та малонаселених регіонах, а також у зонах, наближених до військових дій.

Суттєвими проблемами споживчого кредитування також є законодавчі прогалини, особливо це стосується реклами та повноти висвітлення інформації по кредиту, його відсотках та термінах, оцінки кредитоспроможності клієнта, нав'язування додаткових послуг (таких як страхування), та відповідальності у сфері кредитування. Прийняття профільного Закону «Про споживче кредитування» у 2016 році у відповідність до міжнародної практики не означало безумовне дотримання кредиторами норм правового регулювання [4].

Результатами дослідження ринку банківського споживчого кредитування Проекту USAID «Трансформація фінансового сектору» у 2021 році було продемонстровано чималу кількість проблем [5]. Основні результати дослідження стосувалися таких питань:

1. Банки часто не дотримувались методики НБУ щодо розрахунку реальної річної процентної ставки.

2. Банки «робили вигляд», що страхування не є обов'язковим, проте для надання кредиту вимагали підписувати договір страхування.

3. Вся обов'язкова інформація щодо процентної ставки та витрат за кредитом була наявна лише у третині аналізованих договорів.

4. 77% договорів передбачали право кредитодавця вимагати дострокове погашення боргу в разі незгоди позичальника збільшити платежі за кредитним договором, а також право змінювати умови в односторонньому випадку.

Підвищення ефективності регулювання споживчого кредитування з боку держави та саморегулюючих організацій є концептуальним напрямком розвитку. Натомість трансформації у сучасному світі вимагають подальшого вдосконалення законодавства. Одним із найбільш актуальних аспектів сучасності є цифровізація банківських послуг. У зв'язку з цим ще в 2021 році в ЄС почалася робота над розробкою нової директиви про споживчі кредити, що була завершена наприкінці 2023 року. Директива (ЄС) 2023/2225 від 18.10.2023 про кредитні договори для споживачів замінює попередню Директиву 2008/48/ЄС і спрямована на адаптацію режиму споживчого кредитування з урахуванням нових форм кредитування, доступних онлайн, та пов'язаних з ними ризиків [6]. Однією з головних її цілей є досягнення більшої гармонізації щодо споживчих кредитних договорів завдяки єдиному підходу до надання кредитів та узгодженому рівню захисту споживачів у всіх державах-членах. Незважаючи на той факт, що економічні реалії України істотно відрізняються від загальноєвропейських, наша держава перебуває на шляху до вступу в ЄС, що вимагає дотримання зобов'язань, які покладаються членством.

Отже, на ринку банківського споживчого кредитування існує ряд проблем. Комплексний підхід їх вирішення як державою, так і банківськими установами дозволить підвищити ефективність банківського споживчого кредитування та досягти позитивного соціально-економічного ефекту в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Коментар Національного банку щодо рівня інфляції у 2024 році. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/komentar->

[natsionalnogo-banku-schodo-rivnya-inflyatsiyi-u-2024-rotsi](#) (дата звернення: 08.05.2025)

2. Звіт про фінансову стабільність. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/report> (дата звернення: 08.05.2025)

3. Наглядова статистика. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 08.05.2025)

4. Про споживче кредитування : Закон України від 15.11.2016 № 1734-VIII : станом на 1 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1734-19#Text> (дата звернення: 09.05.2025)

5. Звіт за результатами дослідження ринку банківського споживчого кредитування (четверта хвиля). Проект USAID «Трансформація фінансового сектору». Вересень 2021. URL: <https://www.ibr-ua.info/ua/category/archive/consumer-finance/> (дата звернення: 09.05.2025)

6. Директива (ЄС) 2023/2225 Європейського Парламенту та Ради від 18 жовтня 2023 року про кредитні угоди для споживачів та скасування Директиви 2008/48/ЄС. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32023L2225> (дата звернення: 09.05.2025)

Розумна М.В.,
студентка ОПП «Міжнародний бізнес», 1 курс,
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ
Науковий керівник - к.е.н., доцент, доцент кафедри економічної теорії та
конкурентної політики Ясько Ю.І.

ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НА МАКРОЕКОНОМІЧНУ СТАБІЛЬНІСТЬ

Серед актуальних тем сучасної економічної науки особливе місце посідає проблема забезпечення сталого розвитку та стабільного економічного зростання. За останні десятиліття підхід до розуміння макроекономічної стабільності як інтегрального показника результативності економіки зазнав суттєвих змін. Якщо раніше стабільність розглядали переважно як досягнення внутрішньої та зовнішньої рівноваги, а такі чинники, як повна зайнятість чи помірна інфляція, вважалися другорядними, то з початку ХХІ століття пріоритетними критеріями макроекономічної стабільності стали збалансована фіскальна політика та цінова стабільність [1].

Зміна підходів до розуміння макроекономічної стабільності спричинила свідоме заниження окремих показників економічного розвитку країнами. У деяких випадках, під впливом радикальних економічних концепцій, спостерігалось навіть повне ігнорування антициклічної функції макроекономічної політики. Попри те, що уряди визнають можливі позитивні аспекти високої інфляції чи нестійкого фіскального дефіциту, а також обмеження впливу макрополітики на діловий цикл, маніпуляції з економічними